

SLAVISTIČNA REVIJA, časopis za literarno zgodovino in jezik s prilogo LINGVISTICA. Izdajajo Slavistično društvo v Ljubljani, Inštitut za slovenski jezik pri Slovenski akademiji, Inštitut za literaturo pri Slovenski akademiji, Ljubljana.

LETNIK XI (1958)

Prvi dvobroj XI godišta donosi referate ljubljanskih slavista na Međunarodnom slavističkom kongresu u Moskvi 1958. U ovom prikazu nećemo se osvrnuti na članke koji obrađuju novije razdoblje slovenske ili koje druge književnosti ili neki poseban problem iz suvremenog slovenskog jezika ili dijalekata.

FRANCE TOMŠIČ, *Podoba najstarejše pisne slovenščine* (str. 19—34). — Budući da se crkvenoslavenski jezik — od Miklošiča dalje — živo proučava, daleko više nego razvoj slovenskog jezika, slavisti su u jeziku Brižinskih spomenika pronašli crte staroslavenskog jezika. Kao da nitko tko nije izašao iz škole Konstantina-Cirila i Metodija ne bi mogao sastaviti par težih rečenica. Na temelju leksika autor zaključuje da se Bri I, II, III ne naslanjaju na crkvenoslavenske tekstove. Bri II koji u nekim svojim dijelovima pokazuje srodnost s Klimentovom homilijom »Na spomen apostolu ili mučeniku« nije starocrkvenoslavenski spomenik, iako bi izvor za prvi i drugi tekst mogao biti zajednički, nego je spomenik slovenskog jezika. Utjecaj crkvenoslavenskog jezika u nekoj leksičkoj posebnosti ne da se pouzdano dokazati. Spomenici su se upotrebljavali među karantanskim i panonskim Slovincima i postali su — ako to možda i nisu bili na početku — slika najstarijeg zapisanog slovenskog jezika. Analizirajući jake poluglase autor je zaključio da je u njima dano stvarno stanje jezika u tom stadiju. Tu tezu potvrđuju

i glasovne i morfološke osobine. Na pitanje o kojem se dijalektu radi autor odgovara da su narječja bez sumnje i tada postojala ali da nisu bila tako izrazita, a gradivo koje o tome imamo i suviše je malo da bi se o tome što određenije dalo zaključiti. Na referat prof. Tomšiča i na njegovo otklanjanje staroslavenskih utjecaja u Bri osvrtno se Fr. Grivec u Slovu 9—10 člankom »Iz Cirilove književne škole« dokazujući da su Bri, osobito Bri II, bili preoblikovani u književnoj školi Cirila i Metodija.

F. BEZLAJ, *Stratigrafija Slovanov v luči onomastike* (str. 35—56). — Autor »Slovenskih vodnih imen« raspravlja o problemu toponimije u slavenskoj a posebno u slovenskoj lingvistici. U počecima slavističke nauke vjerovalo se da će se pomoću imena mjesta riješiti problem slavenske kolonizacije. Dobrovsky je analizom imena rijeka utvrdio da pradomovina Slavena nije mogao biti ilirski Balkan. Prvo razdoblje onomastike karakteriziraju Miklošičeve »Bildungen«. Nakon toga onomastika je više interesirala historičare nego lingviste. Drugo razdoblje onomastike nauke pada u početak XX stoljeća. Germanistika i romanistika sve češće razvijaju »lingvističku paleontologiju«. Toponomastika se razvija u samostalnu naučnu disciplinu kojoj je cilj proučavanje porijekla naselja i naseljavanja.

Poljski slavisti prvi su primijetili kako se mala pažnja posvećivala tzv. mikrotoponimiji, zbog čega proučavanje slavenske onomastike nije donijelo velikih rezultata. Postoji neobična pojava: toponim koji se susreće npr. u Sloveniji opet će se pojaviti kod Drine, najčešće istočno od Drine, a gotovo redovito se nalazi kod Istočnih Slavena.

Autor upozorava na areale ime-ničkih tipova *Črt*, *Črča*, *Črtena* i *Črtež* (od osnovne *črēsti*, *črētō*). Toponim se nalazi na širokom pojasu u Sloveniji, u Istri i Hrvatskom primor-

ju nema mu traga, u XIV st. zabilježen je u Srbiji, završeno je u Karpatima i Beskidima. U arealu tipa *Črt, Črtež*, nema tipa *Čret, Cretež* i *Čretvež*; taj se areal nalazi u Stajerskoj, Poljskoj, Češkoj, ali nije rijedak ni na hs. terenu. Slično je s toponimom *Dor* koji je zabilježen kod Soče, u Srbiji kod Kneževca, u Rusiji to je frekventno ime. Imenski tip *Odora* može se naći samo u slovenskoj Beloj Krajini i u Lici. Tipovi *Vodrež* imaju paralelu *Udrež* (Sokol-ska nahija) i *Udrežnje* (Nevesinje). Autor ispituje još nekoliko karakterističnih toponima: *Trzin, Trzen, Stržen* i sl, *Retje* (ruski veretъ, veretъje), *Kucelj, Oblaz, Zanoga* (i *Zanožje*), *Ciprje, Čiprje* i sl, *Senožetъ*, odnosno *Sēnokošъ, Sēnokošb*. Ispitivanjem ovakvih i sličnih tipova riječi možda bi bilo moguće riješiti problem kolonizacijskih slojeva Slavena. Pri izradi atlasa (toponimskog i dijalekatskog) slavisti bi trebali baš ovim pitanjima posvetiti posebnu pažnju.

MARJA BORŠNIK, *Književna gibanja kot odsev družbenega razvoja slovenskega naroda* (str. 57—68). — Pokreti koji se javljaju u slovenskoj književnosti nisu samo posredan ili neposredan odjek društvenog razvoja slovenskog naroda. Pokretima, otkudagod oni dolazili, ton i karakter daje prvenstveno malobrojnost slovenskog naroda i obraćanje zemljoradničkim masama koje su uvijek označavale narod. Autorica prati razvoj slovenske književnosti i književnih nastojanja u sklopu nacionalnog i historijsko-političkog zbivanja od prvih zapisa zabilježenih rukom tuđeg svećenika do naših dana. Interesantno je autoričino poimanje uloge književnosti: dok god Slovenci nisu postigli samosvojnost i državnost (koju su izgubili došavši u ove krajeve), književnost je predstavljala najviši stepen rada na nacionalnom polju. Nakon oslobođenja uloga književnosti znatno se suzuje. Nakon neoekspresionizma, koji je uvijek otpor prema klišejima, doći će do sinteze — i do velike književnosti kakvu zahtijeva naše vrijeme.

RUDOLF KOLARIČ, *Periodizacija razvoja slovenskega jezika* (str. 69—77). — Na gradivu slovenskih dijalekata autor pokušava ocrtati dva velika toka naseljavanja Slovenaca

u današnju postojbinu. Prvi tok bio je u većoj mjeri povezan sa zapadnim slavenskim skupinama i s čakavskom grupom dijalekata. Drugi tok bio je jače povezan s hrvatskim kajkavskim narječjem i sa štokavskim narječjima. Historijski razvoj slovenskog jezika autor dijeli u pet razdoblja. Prvo traje do IX st.: još vrijedi zakon otvorenih slogova; *v* i *ъ* razlikuju se do polovine IX st.; postoje još nazalni vokali; *i* i *y* različiti su fonemi; *tort, tolt* i *tert, telt* prelaze još u *trat, tlat* i *trēt, tlēt*. Može se suponorirati postojanje osnovnih dijalekatskih skupina. U drugom se razdoblju razvijaju slovenski govori i dijalekti. Treće je razdoblje mirno, u dijalektima se pojedinačno razvijaju govori. Četvrto je razdoblje veoma revolucionarno: reduciraju se nenaglašeni ili kratko naglašeni vokali. Skupina *ta* prelazi u gorenjsko-koruškim dijalektima u *wa/ua*, inače ostaje *la*. I velarni *l* na kraju riječi ili sloga prelazi u *u*. Vokalna redukcija je mnogo promijenila morfološku i fonetsku strukturu slovenskog jezika. Peto razdoblje ide od Japlja do Kumerdeja (od 1784), utjecaj književnog jezika na narodni raste; slovenski se jezik orijentira prema jedinstvenosti. Dijalekti i govori se potiskuju. Tako nastaje slovenska *koine*.

BRATKO KREFT, *Fragmenti o slovensko-ruskim stikih* (str. 90—108). — Referat nema namjere da bude potpun. Veze Slovenaca s Rusima autor počinje sa S. Herbersteinom, piscem znamenitog djela »*Rerum Moscovitarum Comentarium*« koje je 1549. izašlo u Beču. Ovim je djelom postavljen temelj zapadnoevropskoj rusistici. U drugoj polovini XVIII st. Blaž Kumerdej piše raspravu »*Über die Sprachkunde der Slaven und Russen*« i šalje je petrogradskoj Akademiji. A. T. Linhart pisao je u djelu »*Versuch einer Geschichte von Krain*« da je potrebno zanimati se za ruski jezik i ruske probleme, Valentin Vodnik piše prvu programatsku bilješku u prvim slovenskim novinama 1799. Prve jače veze, lične i znanstvene, ostvario je slavist Jernej Kopitar. Prešeren je po svojoj prirodi pjesnika i nacionalnog barda vrlo sličan Puškinu. Puškin je u svojoj biblioteci imao slovensku gramatiku i rječnik. Od

Prešerna počinje veliko zanimanje za rusku književnost, nastaju prvi prijevodi i susreti. Kao dobri poznavaoči ruske književnosti i prilika ističu se u toku XIX st.: Fr. Miklošič, M. Majar-Ziljski, J. Trdina, Fr. Celestin i D. Hostnik. Na prijelomu stoljeća istaknuti su rusisti: R. Nah-tigal, M. Murko, J. Lavrin, I. Prijatelj. (Ovom broju treba pribrojiti i Fr. Grivca). Veliki interes za ruske prilike pokazuje i A. Aškerc koji je dva puta boravio u Rusiji i čiji su putopisi bili u carskoj Rusiji zabranjeni. Na početku stoljeća izlazi i nekoliko djela na ruskom o Sloven-cima i prijevod Prešernovih »Poezija« F. E. Korša. Nakon prvog svjet-skog rata, a još više nakon drugog, interes za rusku književnost naglo raste a broj se slovenskih prijevoda jako povećao, no to se ne bi moglo reći i za ruske prijevode iz slovenske književnosti.

TINE LOGAR, *O izgubi nominalnih končnic v nekaterih slovenskih primorskih govorih* (str. 109—112). — Slovenski su dijalekti, osobito središnji, poznati po jakim redukcijama pa čak i potpunim gubljenjem nena-glašenih vokala u sredini riječi i u nastavku. Pojava se javlja od 14—15. st., a najjače je zahvatila vo-kale *i* i *u*. Kratki nosni vokali *ę* i *ǫ* u većini se slovenskih govora opiru redukciji. Neki slovenski govori nisu se oprli ni ovoj redukciji pa su nena-glašeni stari vokali *ę* i *ǫ* u nastavci-ma mukli. To se desilo na području tzv. briškog dijalekta (područje Idrije-ce, Soče između Tolmina i Solkana, u većem dijelu Goričkih brda i oko srednjeg toka Soče). Kraški govori sačuvali su starije stanje: redukcija nije zahvatila ni *i* ni *u*, *ę* je zastu-pan s poluglasom a *ǫ* vokalom. Bu-dući da su vokali *i*, *u*, *ę*, i *ǫ* nastavci u mnogim padežima nominalne de-klinacije, mnogi su padeži ostali bez nastavka (brâd sîv, smo lovîl râk, tâ urât so vâlik). Redukcija je tako zahvatila nominalnu deklinaciju te su dosta funkcionalno različiti pade-ži izgubili nastavke i formalno se potpuno izjednačili. Jezik ipak nije stvarao nova analitička izražajna sredstva. Značenje se podrazumijeva iz konteksta. Nove intonacije — jer one su popratna pojava ovoga procesa — mogle bi, barem djelomično,

osvijetliti problem praslavenske me-tatonije.

U prilogu SR »Lingvisti« BO-JAN ČOP (str. 27-32) analizira eti-mologiju slav. *měď od pridjevskog *mědo - što izvodi iz ievr. *moidho — »crven«.

V. N. TOPOROV, *Slovenica* (str. 156—168). — Slovenski je jezik saču-vao neke karakteristike zbog svoga specijalnog položaja među neslaven-skim jezicima i zbog toga što je do-šao na krajnji rub slavenskog jezič-nog područja te tako očuvao neke arhaizme kojih drugi slavenski jezici nemaju. Interesantne su paralele iz-među njega i npr. lužičkosrpskog, kašupskog jezika i slovačkih govora. Autor analizira mjesto iz Bri II gdje se nabrajaju »djela sotonina« ... »roti, kojihže ne pasem« i odbacuje Von-drakovu analizu istog mjesta, Autor nalazi da je izraz *pasti rotǫ »glu-bokij arhaizm i, vpolne vozmožno juridičeskoe kliše boljšoj drevnosti«. U izrazu pasti sačuvano je značenje zaštićivati, čuvati, paziti, a ne ono jedino koje je do nas doprlo: pasti, hraniti. Zato se izraz »roti, kojihže ne pasem« iz Bri II može smatrati posljednjim reliktom praslavenskog tipa *pasti rotǫ. Prema tome zado-voljava i etimologija O. N. Trubačo-va sl. rota < *rekti. U drugom dijelu autor piše o nekim prijedložnim konstrukcijama u slovenskom jeziku. Loc. s prijedlogom *o*, *od* u ekspli-kativnom značenju općeslavenska je konstrukcija. Trubar upotrebljava gen. s prijedlogom *od*. U XIX st. takvu konstrukciju zamjenjuje loc. s *o*, ali dijalekti su sačuvali gen. s *od*. To je njemački (»von«) i talijan-ski (»di«) utjecaj. Slično je i s pri-jedlogom *pri* prema tal. »per« samo što se u ovom slučaju tuđi jezični elemenat uklopio u jezik u drugači-jem značenju. U trećem dijelu autor govori o elementima jezične sveze, koja se očituje ne samo u posuđeni-cama među pojedinim jezicima ili govorima, nego i u preuzimanju odre-đenih diferencijacija što ih donosi sličan način života. Među rezijan-skim Slovincima postoji čitav niz tačno izdiferenciranih izraza građe-nih pomoću priloga *gori*, *doli*, *dolu* ili slično. Takve diferencijacije, zbog sličnog života, imaju i alemanski govori u Švicarskoj.

FRANCE BEZLAJ, *Etimološki doneski* (str. 169—177). — Autor se bavi etimologijom 1. slov. abranek »ljeskov cvijet« i slično, 2. slov. dijal. ale »pisanica«, alnice »trešnje«, 3. slov. čleti, člejem, člim »čeznuti« i 4. slov. netek »ime demon«.

MIRKO RUPEL, *Primož Trubar v Kemptenu* (str. 199—205). — Autor dokazuje da je Trubar došao u Kempten 1553. i da je građa iz Drezdenskog arhiva gdje stoji da je Trubar došao u Kempten 1551. falsifikat kojim su građani Kemptena htjeli dokazati da su već pred pasauskom pogodbom imali svojega, tj. luteranskog propovjednika u osobi Primoža Trubara.

Među Zapisima i gradivom SR interesantan je prilog O. N. TRUBAČOVA, *Sledy jazyčestva v slavjanskoj leksike* (1. trizna; 2. pěti; 3. kobь) (str. 219—231). — Riječ *trizna* poznata je i u istočnim i zapadnim slavenskim jezicima, ali je očuvana samo u spomenicima starije pismenosti. Izučavanje etimologije raznih naroda pokazuje kako je broj tri važan za pogrebne običaje: častili su se i spominjali preci triju generacija. U Slavena je bio običaj da se na pogrebu žrtvuje i trogodišnja živad (usporedi rus. trizь »trogodišnji« za živad). Kasnije se konkretno značenje takvog žrtvovanja izgubilo te je ostalo uopćeno značenje: obredne svečanosti kod pogreba.

Etimologija riječi pěti dosad se izvodila iz grčkoga πέντε »svečana pjesma« ili gotskoga faian »proricati«. Da bi dokazao njeno slavensko porijeklo autor obraća pažnju na prezentsku formu pojo »dajem piti, pijem«. Genetički oba su ova oblika jedinstvena. Poganski narodi još i danas, kao i Slaveni u davnini, izljevaju piće ili krv ubijenih životinja na oganj, pjevajući uz to i moleći. Autor se oslanja na Hirtovu etimologiju ie. *gheua, stind. hávatē, sl. zьvati što ima također korelativ u *gheu- »izljevati«, stind. juhóti, grčki γέω. U slav. se riječ zьvati previše udaljila od osnove »liti, lijevati« i stvoren je novi termin pěti »obraćati se s molitvom« i »pojiti, davati piti«. Pojednostavljivanje diftonga (*poiti) dalo je osnovu pěti.

U analizi etimologije riječi kobь »gatanje po ptičjem letu ili susretanju«, autor se vraća na Jagića

koji je bio na pravom putu tražeći srodnost u lit. kabėti — »visjeti«. Jagić je uzimao u obzir samo značenje »doticati se« uspoređujući ga s hs. »kobiti, sukobiti«. U spomenicima je riječ kobь poganski termin. Prvobitno mjesto religioznog kulta Slavena bila je šuma. Na žrtvena stabla Slaveni su, kao do nedavno Marijci i Udmurti, vješali komade mesa i predmete koji su se upotrebljavali pri obredima. Tako sl. kobь, lit. kabėti i slične baltoslavenske forme imaju srodstvo s njem. heften, od osnovne forme *kap- / *kabh- »hvata-ti«.

Prilog SR »Lingvistica« s ovim brojem prestaje izlaziti. Interesantan je u njoj prilog ANTONA GRADA, *Contribution au problème de la sonorisation des consonnes intervocaliques latines* (str. 33—40). — Sonorizacija latinskih intervokalnih konsonanata karakterističan je fenomen koji dijeli »Romaniju« u dva dijela: zapadni koji obuhvata Iberski poluotok, Galiju i cijelu sjevernu Italiju s retoromanskim govorima gdje je sonorizacija bila provedena, i sjeverni dio koji zahvata Korziku, Sardiniju, srednju i južnu Italiju gdje sonorizacija nije bila provedena. Granica između ta dva dijela određena je linijom: Spezia-Rimini. Granica između sjeverne Italije i Balkana do sada nije bila utvrđena i autor dokazuje da je ona išla preko slovenskog teritorija. To dokazuje toponimima tipa: Cedad < Civitate, Videm < Utinu, Kobarid furl. Chavorèd < *capretum, *ca(r)pretum, *cava-, *cavoretum. Slovenci su, došavši u ove krajeve, našli već provedenu sonorizaciju. Sjeverno od tog područja i danas nalazimo slovenska imena mjesta koja su sačuvala starije stanje jezika i gdje sonorizacija nije bila provedena: Logatec < Longaticum, Trojane < Atrans (loc. Atrante), Ptuj < Poetovio; u Koruškoj Beljak < kelt. *Biliacom, Betrov illir. < *Vetrona. Na Jadranskoj obali, kako se čini, prije dolaska Slavena sonorizacija intervokalnih konsonanata nije bila završena: slov. Koper (hs. Kopar) < Caprae, Capris, Kršikla < *Carsic(u)la, Pićan < Petena. Sonorizacija je pod jakim utjecajem furlanskoga a kasnije venecijanskoga govora počela zapljuskivati i ove krajeve te se potpuno utvrdila i u Istri kao inovacija.

XII LETNIK (1959/60)

Dvanaesto godišće SR donosi materijal koji je od većeg interesa za slovenistiku nego li za slavističku i lingvističku nauku uopće. Francé Bezljaj piše o zadacima slovenistike (*O nalogah slovenistike*), a to je zapravo predavanje na slavističkom kongresu u Zagrebu 1959. Mirko Rupel piše o slovenskom katekizmu iz 1615, tj. o prijevodu maloga Kanižijeva katekizma o kome se mislilo da mu je izgubljen svaki trag. Francé Bezljaj analizira opseg značenja imenice *gozd* u slovenskom jeziku (*Pomenska kategorija »gozd« v slovensščini*). Isti autor nastavlja s etimološkim prinosima (*Etimološki doneski*) i analizira: 5. slov. *brámor, mrámor* »gryllotalpa vulgaris«, 6. slov. dial. *leca* »napitnica«, 7. slov. *olik* i *olih*, 8. slov. *sodra, sodrga* i sl. Bojan Čop također nastavlja svoje studije »*Etyma balto-slavica*«: 1. **borávitī*, 2. sl. **kōpina*, **kōpa*, 3. sl. **šédь* i **šěrb*, 4. lit. *asys, esys* »preslica«, 5. sl. *šatriti*. Jakob Rigler piše o glasovnom razvoju prijedloga i prefiksa *na, za, nad*. U zapisima i gradi M. Hajnšek objavljuje prilog »Historični infinitiv v slovensščini«.

XIII LETNIK (1961/62)

MIRKO RUPEL, *Trubar in Hrvati (Ob 400-letnici ustanovitve biblijskega zavoda v Urachu)* (str. 49-59). — Autor ističe velike Trubarove zasluge za hrvatski protestantski tisak. Prati Trubarove susrete s Hrvatima. Za školovanja na Rijeci mladi se Trubar sigurno kretao među glagoljašima, ali to nije urodilo nekim naročitim plodom: mnogo godina kasnije on je priznao da ne zna ni čitati ni pisati glagoljicu. Na Rijeci je i svoje prezime Trobar promijenio u Trubar. Od prvih knjiga Trubar ističe želju da knjige dođu do najudaljenijih krajeva, čak i u tursko carstvo. Zajedno s P. P. Vergerijem tražio je ljude koji bi mogli prevoditi Bibliju. Vergerije je mislio na jezik razumljiv svim Južnim Slavecima, a Trubar je smatrao da treba napustiti jezik hrvatskoglagoljskih misala i brevijara, jer da svećenici sami ne razumiju mnogih riječi. Iz njihove suradnje izišlo je samo »Razgovaranje« i »Ena molitov«, vjero-

jatno Vergerijeva djela. M. Mirković tvrdi da su to Vlačićeva djela, ali barem za drugu knjigu to je potpuno isključeno. Trubar je za prevodenje knjiga na hrvatski jezik našao Stipana Konzula, Konzul se oslanjao na glagoljske tekstove i zato Trubar nije imao nikakvo povjerenje u njega. Kad se za protestantska izdanja zauzeo Ivan Ungnad, osnovan je južnoslavenski biblijski zavod. Trubar je namjeravao izdati čitav niz slovenskih i hrvatskih knjiga u sva tri pisma. Program nije ispunjen jer se Trubar nije slagao ni s Konzulom ni s Ungnadom. Kad su ovi iz zavoda istisnuli slovenske knjige, izgubili su i materijalnu pomoć kranjskih staleža. Hrvatsko plemstvo nije bilo zainteresirano za protestantski tisak i nakon Ungnadove smrti zavod je propao. Trubar je s gorčinom zapisao 1562: »Ostat ću kod slovenskog prevodenja dok budem živ, ali s hrvatskim neću imati više nikakve veze!« On se zaista i nakon raspada zavoda pobrinuo za 16 slovenskih izdanja. Trubar nije htio potpasti pod utjecaj hrvatskoga jezika, bio je za jezik koji »vsaki dobi preprosti Slovenec lehu more zastopiti«. Kad mu je neki hrvatski recenzent spočitnuo germanizme, on se branio da je htio u svojim knjigama očuvati svakodnevni kranjski jezik.

TINE LOGAR u seriji *Dialektološke studije (XI)* govori o slovenskim govorima u Istri i njihovoj genezi (str. 88-97). Autor ispravlja Mačekoga i Ramovša i pokušava dati novu klasifikaciju i razdiobu istarskih slovenskih govora: notranjski govor proširuje na područje tzv. istarskog brkinskog dijalekta (tako ga zove Ramovš, Maček koji je te govore prvi opisao zove ga dekanjskim). Poseban istarsko-slovenski govor počinje na liniji Trst — Slavnik — Rakitovec. I s jedne i s druge strane te linije govori se zapravo notranjski dijalekat: od te linije do linije Škocjan — Kured govori se notranjski dijalekat s beneško-kraškim crtama; južno od linije Koper — Kured — Zazid govori se notranjski dijalekat na koji su jako utjecali susjedni hrvatski govori. Svi ovi govori imaju brojne vrlo stare romanske pozajmljenice.

BOJAN ČOP u seriji studija *Ety-ma balto-slavica* (V) (str. 181—210) analizira: 1. sl. *koristb*, 2. *bārati*, 3. sl. **drevje*, 4. slvn. *tāvati* i 5. *obotāvljati se*, 6. *tuñe*, 7. sl. *žbzlb*, *žbzlo*. — JAKOB RIGLER, *Tendence pri razvoju l-a* (str. 241—252). Autor piše o sudbini praslavenskog glasa *l* (*l*, *l'*) i o njegovu pojednostavljanju u slavenskim jezicima. Prvenstveno obrađuje problem velarnog *l* u slovenskom jeziku, borbu protiv elkanja i sadašnje stanje u književnom jeziku i dijalektima. Na pojednostavljanje izgovora velarnog *l* utječe fonološka struktura pojedinih dijalekata, odnosno govora.

U Zapisima i gradivu Andrej Budal piše informativan prikaz o stanju slovenistike u Italiji nakon drugog svjetskog rata, M. Rupel objavljuje dva pisma S. Konzula. Isti autor piše o pronalasku nove protestantske knjige, slovenskog izdanja Luterova katekizma, štampanog u Ljubljani 1580. A. Angyal prikazuje razvoj slavistike u Mađarskoj.

XIV LETNIK (1963)

Ovo godište donosi referate ljubljanskih slavista za međunarodni slavistički kongres u Sofiji 1963. god. Kao i u prijašnjim brojevima, i u ovom broju referati od većeg su značenja za slovenski jezik i književnost nego li za slavističku i lingvističku znanost uopće: Bratko Kreft (*Dostojevski in utopični socializam*), Marja Boršnik (*Stilni premiki v slovenski književnosti med klasičnim in modernim realizmom*), Tine Logar (*Sistemi dolgih vokalnih fonemov v slovenskih narečjih*), Emil Štampar (*Radnik u djelima hrvatskih realista*), Boris Paternu (*Nastanek teorije realizma v slovenski književnosti*), Rozka Štefan (*Prešeren in Mickiewicz*).

JAKOB RIGLER, *Pregled osnovnih razvojnih etap u slovenskem vokalizmu* (str. 25—78). — Autorova je

namjera bila prikazati historijski razvoj vokalizma u slovenskom jeziku i njegovo današnje stanje u dijalektima i govornim. Ovakav kompleksan zahvat u materiju može donijeti veće rezultate nego obrađivanje pojedinog vokala. To posebno vrijedi za slovenske dijalekte koji su razvili vrlo bogat vokalizam i gdje je razvoj sistema bio složen. Razvoj slovenskog vokalizma autor obrađuje kroz pet etapa. Prva etapa karakteristična je po denazalizaciji i po sužavanju izgovora *ě*. Sjeverozapad je zadržao otvoren izgovor *ě* jer se tamo sačuvala najdulje i nazalizacija. Autor drži da su ove dvije pojave u međusobnoj ovisnosti. U drugoj se etapi dužina vokala ograničava samo na slog pod akcentom. Dugo o npr. u sistemu vokalizma postaje par dugom *ě*, kratko o etimološkom *e*, kratko *ě* ostaje bez para. Po takvom razvoju vokalnog sistema razlikuje se slovenski jezik od *hs*. Treće je razdoblje karakteristično po promjeni toka izoglosa. Duljenje kratko naglašenih vokala koji nisu na posljednjem dijelu riječi zahvatilo je sav zapadni dio, centralne dijalekte i južni dio štajerskih dijalekata. S tim u vezi vokalizam se raspada na nove dijalektalne sisteme. Četvrta faza karakteristična je po modernoj vokalnoj redukciji: skraćuju se neakcentirane dužine, kratki vokali slabe, sila govora prenosi se na slog pod akcentom. Dugo naglašeni vokali postaju tako dugi da u većini dijalekata nastupaju nove diftongizacije. Budući da su u četvrtoj etapi kvantitetno različiti vokali dobivali različite kvalitete, kvantiteta je, kao opozicija, postala fonološki nepotrebna. To je proces koji se desio u petom razdoblju, a zahvatio je samo pojedine dijalekte. Diftonzi se raspadaju na skupine fonema. Tako se pojednostavljuju vokalni sistemi. Autor prati pojedine sisteme od početka njihova razvoja do suvremenog stanja. Ti su sistemi veoma raznovrsni i različiti.

J. Bratulić